

Κεντρικοί θεματικοί πυρήνες – Νόημα στχ. 684-782

1ος κεντρικός θεματικός πυρήνας:

Στίχ. 684-711 Η επίθεση τον Πάτροκλου στην τρωική πεδιάδα – και μέχρι τα τείχη της Τροίας – Νέοι φόνοι τον Πάτροκλου – Τρεις επιθέσεις εναντίον των τειχών – τριπλή επέμβαση τον Απόλλωνα – Τελική προειδοποίηση του θεού – Υποχώρηση τον ήρωα

2ος κεντρικός θεματικός πυρήνας: 712-732

Μεταμόρφωση τον Απόλλωνα – Ενθάρρυνση τον Έχτορα – Διαταγή τον στον Κεβριόνη για επίθεση – Αναζήτηση του Πάτροκλου

3ος κεντρικός θεματικός πυρήνας: στ. 733-782

Ανταπόκριση του Πάτροκλου – Η επιτυχημένη βολή τον – ο θάνατος τον Κεβριόνη – Σύγκρουση Έχτορα και Πάτροκλου – Γενίκευση της μάχης – Αρπαγή των όπλων τον Κεβριόνη

Ο ποιητής μπαίνει στην τελευταία πράξη της εξιστόρησης της αριστείας του Πάτροκλου, παρουσιάζοντας τα γεγονότα να κορυφώνονται σταδιακά. Ο ήρωας, ενθουσιασμένος από τις επιτυχίες του εναντίον των Τρώων, ξεχνάει την προειδοποίηση του Αχιλλέα¹. Συνεχίζει την καταδίωξη των αντιπάλων μέχρι τα τείχη της Τροίας. Ο ίδιος ο Δίας τον παρασύρει να συνεχίσει την επίθεση του, χρησιμοποιώντας τον σαν ένα πιόνι² στα σχέδια που έχει ήδη καταστρώσει³. Ο ήρωας σκοτώνει εννιά Τρώες στην πορεία του προς τα τείχη της πόλης. Παρά λίγο οι Έλληνες να πάρουν την Τροία. Επεμβαίνει όμως ο Απόλλωνος⁴ και απωθεί τον Πάτροκλο, που τρεις φορές προσπαθεί να κυριεύσει τα τείχη. Ο ήρωας κάνει και τέταρτη επίθεση. Τότε ο Απόλλωνος του φανερώνεται⁵ και του δηλώνει ότι δεν είναι γραφτό του να πάρει την Τροία. Κι ο Πάτροκλος υποχωρεί, για να αποφύγει την οργή του θεού.

Ο ρόλος του Απόλλωνα δεν τερματίζεται στο σημείο αυτό. Ο θεός παίρνει τη μορφή του Άσιου⁶ και έρχεται κοντά στον Έχτορα, τη στιγμή που ο ήρωας αποθαρρημένος αντιμετωπίζει ένα δίλημμα: Να υποχωρήσει μέσα στην πόλη ή να διατάξει νέα επίθεση; Ο θεός προσπαθεί να τον φιλοτιμήσει και να τον πείσει να αντιμετωπίσει τον Πάτροκλο. Πραγματικά, ο Έχτορας μεταπείθεται. Φωνάζει, λοιπόν, στον Κεβριόνη, τον ηνίοχό του, να οδηγήσει ξανά το άρμα του στη μάχη. Ο Απόλλωνας, την ίδια ώρα, σκορπίζει αναταραχή ανάμεσα στις τάξεις των Ελλήνων· δίνει έτσι την ευκαιρία στον Έχτορα, χωρίς να αντιμετωπίσει κάποια επίθεση από τους Έλληνες μαχητές, να στραφεί στην αναζήτηση του Πάτροκλου.

Την ίδια ώρα, όμως, κι ο Πάτροκλος είναι έτοιμος να αντιμετωπίσει τον Έχτορα. Πεξεύει από το αμάξι του και ρίχνει εναντίον του αντιπάλου του μια μεγάλη πέτρα. Η βολή πετυχαίνει τον ηνίοχο του Έχτορα, τον Κεβριόνη, ανάμεσα στα φρύδια και τον ρίχνει κάτω νεκρό. Χαρούμενος για το κατόρθωμά του ο Πάτροκλος εμπαιίζει το νεκρό· και εξορμά να του αρπάξει τα όπλα. Άμεση είναι και η αντίδραση του Έχτορα, που πηδάει κάτω από το αμάξι και συγκρούεται με τον Πάτροκλο, γύρω από το νεκρό Κεβριόνη. Η μάχη γενικεύεται, ενώ Τρώες και Έλληνες συγκρούονται με ασυγκράτητη ορμή· και οι νεκροί είναι πολλοί, κι από τα δύο μέρη. Η μάχη είναι αμφίρροπη. Την ώρα όμως που ο ήλιος αρχίζει να βασιλεύει, οι Έλληνες κατορθώνουν να αρπάξουν τα άρματα του Κεβριόνη.

ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ Ο ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ

- α) Ο Απόλλωνας αόρατος, τον χτυπάει από πίσω με την παλάμη στους ώμους και την πλάτη και τον ζαλίζει.
- β) Αφαιρεί από τον Πάτροκλο τα όπλα (επιθετικά και αμυντικά).
- γ) Ο ήρωας σαστίζει και αποδυναμώνεται σωματικά και ψυχικά

ΠΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η ψυχική και σωματική αποδυνάμωση του ήρωα είναι προϋπόθεση για την εξόντωσή του.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΚΕΦΑΛΙΑΣ: Ο ποιητής με μια οπτικοακουστική εικόνα της πορείας του κράνους ως τα πόδια των αλόγων και παρουσιάζοντας τον Έκτορα να φοράει αυτό το κράνος, εξυπηρετεί κάποιους σκοπούς:

- α) Φέρνει έμμεσα στο προσκήνιο τον Αχιλλέα (υπονοείται η ανδρεία του που δεν είχε υποστεί ποτέ καμία ήττα).
- β) Η εικόνα του Έκτορα με την περικεφαλαία στο κεφάλι προσημαίνει τον θάνατό του (έφτανε σε αυτόν η μαύρη μέρα, στίχος 800).
- γ) Δεν είναι τρόπαιο νίκης για τον Έκτορα γιατί του το έχει χαρίσει ένας θεός (Απόλλωνας).

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΥ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ

- α) Τονίζει τη γενναιότητα του ήρωα (μόνο άοπλος μπορούσε να ηττηθεί).
- β) Δείχνει την πρόθεση του θεού να εξοντώσει τον Πάτροκλο.
- γ) Τονίζει έμμεσα την αξία της πανοπλίας του Αχιλλέα (όποιος τη φορούσε ήταν αήττητος).
- δ) Γίνεται αυστηρότερη η τιμωρία του Πατρόκλου για την ύβρη που διέπραξε όταν παραβίασε την εντολή του Αχιλλέα. Έτσι υφίσταται την ταπείνωση της γύμνωσης, ενώ ακόμη είναι ζωντανός.

Η ΠΤΩΣΗ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΣΙΜΟΣ ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ

Α΄ ΦΑΣΗ

Πρωταγωνιστής είναι ο Απόλλωνας, που τον αποδυναμώνει χτυπώντας τον πισώπλατα και τον παραδίδει στους ανθρώπους να τον αποτελειώσουν.

Β΄ ΦΑΣΗ

Έπειτα, πρωταγωνιστής είναι ο Εύφορβος, που κι αυτός τον χτυπάει πισώπλατα και τον τραυματίζει στην πλάτη. Παρόλο που είναι ικανός πολεμιστής και ο αντίπαλός του τραυματισμένος και άοπλος, ο Εύφορβος το βάζει στα πόδια. Έτσι ο ποιητής αναδεικνύει την ανδρεία του Πατρόκλου.

Γ΄ ΦΑΣΗ

Πρωταγωνιστής είναι ο Έκτορας που του δίνει το τελειωτικό χτύπημα στα πλευρά. Τον χτύπησε από μπροστά, αλλά ο Πάτροκλος ήταν ήδη άοπλος, εξουθενωμένος και κονταροπληγμένος. Αυτό το γεγονός υποτιμά τον Έκτορα που καταδέχεται να αναμετρηθεί τόσο άνισα με τον αντίπαλό του. Και μάλιστα καυχείται για τον «θρίαμβό του». Δεν γίνεται αγώνας ούτε παλικάρισια αναμέτρηση. Με όλα αυτά ο ποιητής υποβαθμίζει το κατόρθωμα του Έκτορα και εξυψώνει τον Πάτροκλο.

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΚΗΝΗΣ ΘΑΝΑΤΟΥ

Αποστροφή του ποιητή που απευθύνεται σε β΄ πρόσωπο και σε ευθύ λόγο στον Πάτροκλο (812-813).

Ρεαλιστική εικόνα, 820-821.

Πλατιά παρομοίωση: 823-829. Παρμένη από το ζωικό βασίλειο η άγρια πάλη δυο διψασμένων θηρίων που διεκδικούν το νερό μιας μικρής βρυσούλας. Η παρομοίωση παραλείπει τις μειωμένες δυνάμεις του Πατρόκλου.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ

α) Οι θεοί στα ομηρικά έπη αντιπροσωπεύουν τις δυνάμεις μέσα στις οποίες συνυπάρχουν το καλό (θεοί) και το κακό (δαίμονες). Βοηθούν ή καταστρέφουν με κάθε μέσο θεμιτό ή αθέμιτο, ηθικό ή ανήθικο. Έτσι ο Απόλλωνας προσέγγισε ύπουλα τον Πάτροκλο και τον χτύπησε από πίσω. Χρησιμοποίησε τις θεϊκές του ιδιότητες (δυνατός και αόρατος), χρησιμοποιώντας τρόπους ηθικά απαράδεκτους (χτύπησε ύπουλα και από πίσω και τον αφόπλισε), γιατί ο Πάτροκλος ήταν αήττητος με έντιμα και παλικάρισια μέσα.

Όμως για τους θεούς δεν ισχύει το καλό και το κακό, το δίκαιο και το άδικο, το ηθικό και το ανήθικο όπως στους ανθρώπους. Κανείς δεν έχει δικαίωμα να κρίνει τους θεούς. Οι άνθρωποι απλά δέχονται τις συνέπειες. Οι θεοί είναι πάνω και πέρα από όλα.

β) Ο Όμηρος άλλωστε «χρησιμοποίησε» τον θεό για να προβάλει περισσότερο την ανδρεία του Πατρόκλου. Ένας τόσο ξεχωριστός ήρωας ήταν αδύνατον να καταβληθεί από άνθρωπο και με έντιμα μέσα.

γ) Βέβαια η συμπεριφορά του Απόλλωνα ερμηνεύεται και ως θεϊκή τιμωρία (τίση), γιατί ο Πάτροκλος διέπραξε ύβρη ξεπερνώντας τα όρια που έθεσε ο Αχιλλέας και αψηφώντας τη προειδοποίηση του Απόλλωνα.